

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова Вченої ради
географічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Я.Б. Олійник
"16" січня 2017 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВИХ ВИПРОБОВУВАНЬ ПРИ ВСТУПІ НА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
У 2017 РОЦІ НА НАВЧАННЯ
ЗА ОСВІТНІМ СТУПЕНЕМ «МАГІСТР»**

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ГЕОМОРФОЛОГІЯ ТА ПАЛЕОГЕОГРАФІЯ»

Передмова

Вступник за спеціальністю 106 – Географія за освітньою програмою Геоморфологія та палеогеографія пройшов підготовку бакалавра з даної спеціалізації, прослухав всі необхідні загальні та спеціальні дисципліни. Він повинен знати теоретичні основи геоморфології та палеогеографії, наукові розділи і напрями цих наук, володіти основними методами і методиками геоморфологічних і палеогеографічних досліджень, розуміти закономірності будови і розвитку рельєфу і природи Землі в цілому і окремих регіонів.

Вступник має володіти певними практичними навичками: вміти організувати польовий маршрут, вести польовий щоденник, описати точку спостереження, природне або штучне відслонення гірських порід, відібрати зразки порід для різних видів аналізів речовинного складу, будувати профілі і розрізи (геоморфологічні, геолого-геоморфологічні), складати карти (геоморфологічні, палеогеографічні), вміти їх використовувати для прикладних (пошуків корисних копалин, екологічних ін.) та наукових цілей.

I. Геоморфологія

1. Теорія та методологія геоморфології. Наукознавчі категорії геоморфології (об'єкт, предмет, метод, мета, завдання). Структура і напрямки геоморфології. Основні методологічні положення геоморфології та етапи її становлення. Поняття про головні властивості рельєфу, методи їх дослідження, класифікація рельєфу. Загальні закономірності будови рельєфу Землі. Основні механізми розвитку земної кори та їхнє відображення у формуванні планетарних форм рельєфу. Будова рельєфу дна Світового океану. Чинники і процеси формування рельєфу, джерела їхньої енергії. Ендогенні чинники формування рельєфу, внутрішні процеси і формування відповідних форм рельєфу. Тектоніка і магматизм та їхній вплив на генезис і зміни нерівностей земної поверхні. Зональні та азональні екзогенні процеси. Роль широтної зональності у формуванні морфоскульптури Землі. Характеристика механізмів окремих зональних екзогенних геоморфологічних процесів. Гляціальні процеси і відповідні форми рельєфу земної поверхні. Кріогенні процеси та форми рельєфу, пов'язані із ними. Аридні процеси і морфоскульптура. Карст і карстова морфоскульптура. Схилі та рельєф схилів. Берегові процеси та форми рельєфу. Екзогенні процеси на дні океанів та морфоскульптури, утворювані ними. Роль широтної зональності у функціонуванні рельєфотвірних процесів. Антропогенний рельєф, зміни рельєфу, зумовлені господарською діяльністю людини. Рельєф з позиції системної організації навколишнього середовища. Морфосистема Землі (структура, функції, історія, еволюція, зовнішнє середовище). Рельєф як компонент природних комплексів. Морфосистема Землі як елемент інтегральних планетарних

мегасистем. Наскрізнi науковi iдeї i їх проявлення в геоморфологiї (циклiчнiсть морфогенезу, взаємодiя внутрiшнiх i зовнiшнiх чинникiв морфогенезу, геоморфосистем тощо). Парадигми науки (еволюцiйна, динамiчна) та їх вираження у концепцiях геоморфологiї (морфологiчнiй, морфогенетичнiй, морфоiсторичнiй, морфодинамiчнiй, морфохронодинамiчнiй). Уявлення про загальнi i частковi закони морфогенезу. Теорiя та методологiя загальної геоморфологiї та її часткових напрямкiв (структурного, клiматичного, iсторичного, динамiчного). Геоморфологiчне значення еволюцiї тектоносфери, лiтогенезу, клiмату, гiдросфери, бiосфери, рельєфотворних процесiв.

2. *Методи геоморфологiчних досліджень.* Загальний геоморфологiчний аналіз: методи вивчення морфологiї, генезису, вiку, динамiки рельєфу. Системний аналіз в геоморфологiчних дослідженнях i види моделювання (математичного, картографiчного, комп'ютерного iн.). Морфоструктурний та неотектонiчний аналіз (мета, цiлі, методи). Морфолiтогенетичний аналіз (мета, цiлі, методи). Палеогеоморфологiчний аналіз (мета, цiлі, методи). Вивчення поверхонь вирiвнювання (теорiя та методи). Вивчення iсторичної та еволюцiйної динамiки геоморфосистем. Методи вивчення сучасної динамiки рельєфу. Методи вивчення основних генетичних категорiй рельєфу. Дистанцiйнi методи вивчення рельєфу та сучасних рельєфотворних процесiв. Польовi, стацiонарнi, експериментальнi методи вивчення рельєфу. Геоморфологiчне картографування (теорiя, методи, напрямки). Особливостi картографування загальних властивостей рельєфу (морфологiї, генезису, вiку, динамiки) i типи карт. Об'єкти спецiального геоморфологiчного картографування (морфоструктура, морфоскульптура, геоморфологiчна формацiя). Палеогеоморфологiчне картографування: теорiя, об'єкти, принципи складання i типи палеогеоморфологiчних карт.

3. *Планетарна та рeгiональна геоморфологiя.* Космiчнi i планетарнi чинники виникнення морфосистеми Землi. Мiсце морфосистеми Землi в планетарнiй органiзацiї. «Простiр», «час», «органiзацiя» морфосистеми Землi в концепцiях геоморфологiї (геоморфосфера, геоморфологiчна формацiя, крiптоморфосфера, геоморфолiтосфера). Принципи i пiдходи геоморфологiчного районування материкiв та океанiв. Розмiрно-генетична класифiкацiя форм рельєфу Землi. Рeгiональнi типи геотектури (морфотектури) i морфоструктури всiх сучасних материкiв. Типи морфоскульптури i морфоклiматичнi зони материкiв. Рeгiональна геоморфологiчна характеристика материкiв та океанiв.

4. *Прикладна геоморфологiя.* Структура i завдання прикладної геоморфологiї. Пошукова геоморфологiя та її основнi напрямки. Розсипна геоморфологiя i її розвиток в Українi. Геоморфологiчнi дослідження при розшуках нерудних корисних копалин. Рудна геоморфологiя. Розшуки екзогенних осадових родовищ геоморфологiчними методами. Нафтогазопoшукова геоморфологiя. Розвiдки

нафти та газу в Україні. Сучасний стан та наукова концепція інженерної геоморфології. Структура і завдання інженерної геоморфології. Інженерні властивості рельєфу. Інженерно-геоморфологічний аналіз. Рельєф та проектування інженерних споруд. Вивчення рельєфу освоєних територій. Антропогенна геоморфологія. Рельєф і раціональне природокористування. Сучасні напрямки вивчення антропогенного рельєфу України. Агрогенна геоморфологія, її роль у землекористуванні в Україні. Геоморфологічні дослідження для вирішення екологічних проблем. Природно-техногенні геоморфосистеми: види, структура, функції, просторова організація.

II. Палеогеографія

1. *Теорія та методологія палеогеографії.* Палеогеографія як наука. Виникнення та розвиток палеогеографії. Об'єкт та предмет палеогеографії. Принципи і проблеми проведення палеогеографічних реконструкцій. Основи методології палеогеографії. Поділ палеогеографії на загальну, глобальну, регіональну. Галузі палеогеографії: палеогеологія, палеогеоморфологія, палеопедологія, палеогідрологія, палеокліматологія, палеобіогеографія. Палеоландшафтознавство. Прикладне значення палеогеографії.

2. *Методи палеогеографічних досліджень.* Гірські породи і палеогеографічні документи. Палеогеографічні пам'ятники та палеогеографічні індикатори. Методи визначення абсолютного віку відкладів (ізотопної геохрономії, палеомагнітні). Методи реконструкції палеогеології та палеорельєфу. Дослідження зональних компонентів палеоландшафтів. Методи палеопедологічних досліджень (морфологічний, інтерпретації результатів аналітичних досліджень). Методи палеокліматичних і палеогідрологічних досліджень. Методи палеобіогеографічних досліджень (палінологічний, палеофауністичний). Методи палеоантропологічних і археологічних досліджень. Комплексний метод палеогеографічних реконструкцій. Палеогеографічні карти і плани. 3. Клімати і ландшафти Землі в докембрії, палеозої, мезозої, палеогені, неогені, антропогені. Етапи розвитку давньої географічної оболонки (відносна і абсолютна хронологія). Регіональні і глобальні палеогеографічні реконструкції. Палеогеографічні обстановки докембрію. Догеологічна історія Землі. Архей, протерозой: формування земної кори, еволюція кліматів, гідросфери. Перші зледеніння. Виникнення і еволюція біосфери. Палеогеографічні обстановки раннього палеозою. Кембрій, ордовік, силур: еволюція земної кори, кліматів, гідросфери, біосфери. Таласократичні та геократичні епохи. Ранньопалеозойські зледеніння. «Вибух» життя. Початок заселення суші. Палеогеографічні обстановки пізнього палеозою. Девон, карбон, перм: еволюція земної кори, кліматів, географічних зон, біосфери. Вибух життя у карбоні і велике вимирання у пермі. Виникнення

географічної зональності материків. Палеогеографічні обстановки мезозою. Тріас, юра, крейда: еволюція земної кори, кліматів, географічних зон, біосфери. Палеогеографічні обстановки кайнозою (палеоген). Палеоцен, еоцен, олігоцен: еволюція земної кори, кліматів, географічних зон, біосфери. Палеогеографічні обстановки кайнозою (неоген). Міоцен, пліоцен: еволюція земної кори, кліматів, географічних зон, біосфери.

4. *Прикладна палеогеографія*. Палеогеографічне прогнозування пошуків корисних копалин. Палеогеографічні умови формування інженерно- геологічних властивостей гірських порід.

Список рекомендованої літератури

1. Ананьєв Г.С. Региональная геоморфология зарубежных стран (Європа, Азия). М.: МГУ, 1986,- 180 с.
2. Веклич М.Ф. Палеогеография и ее основные задачи. // Палеогеография. Палеоландшафты.- К.: Наукова думка, 1977.- С. 3-66.
3. Веклич М.Ф. Основы палеоландшафтоведения. - Киев: Наукова думка, 1990.- 191 с.
4. Веклич М.Ф., Матвишина Ж.Н., Медведев В.В. и др. Методика палеопедологических исследований. К.: Наукова думка, 1979. – 272 с.
5. Верзилин Н.Н. Методы палеогеографических исследований. Л.: Недра, 1989.- 248 с.
6. Галицкий В.И. Основы палеогеоморфологии. К.: Наукова думка, 1984.- 224 с.
7. Динамическая геоморфология: Уч. пособие.- М.: МГУ, 1992.- Морфоструктурные исследования: теория и практика. – М.: Недра, 1990.-с. Палиенко Э.Т.
8. Поисковая и инженерная геоморфология. К.: Вища школа, 1978. - 197 с.
9. Рельеф Земли (морфоструктура и морфоскульптура). М.: Наука, 1967.- 331 с.
10. Симонов Ю.Г., Кружали В.И. Инженерная геоморфология. М.: 1993.- 208 с.
11. Спиридонов А.И. Основы общей методики Полевых геоморфологических исследований и геоморфологического картографирования. М.: Высшая школа, 1970.- 456 с.
12. Тимофеев Д.А. Поверхности выравнивания суши. М.: Наука, 1979, - 270 с.

Укладачі програми:

д.г.н., проф. Бортник С.Ю;

д.г.н., проф. Комлев О.О.;

д.г.н., проф. Герасименко Н.П.;

д.г.н., проф. Стецюк В.В.